

**Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Εξειδίκευσης
του Τμήματος Ελληνικής Φιλολογίας του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης**

σε συνεργασία με το

**ΕΚΕΦΕ Δημόκριτος – Ινστιτούτο Πληροφορικής και Επικοινωνιών
με τίτλο: «Εξειδίκευση στις Τ.Π.Ε και Ειδική Αγωγή – Ψυχοπαιδαγωγική της ένταξης»**

ΘΕΜΑ:

**Απόψεις/στάσεις εκπαιδευτικών του νομού Ροδόπης για την Παράλληλη Στήριξη ως
μορφή ένταξης παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στο γενικό σχολείο.**

**Views of teachers in the prefecture of Rodopi on Parallel Support as a structure for the
integration of children with special educational needs in the general school.**

Τσακίρη Δέσποινας

Μεταπτυχιακή διατριβή που υποβάλλεται

στην τριμελή επιτροπή για την απόκτηση του μεταπτυχιακού τίτλου του

Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Εξειδίκευσης

του Τ.Ε.Φ-Δ.Π.Θ. σε συνεργασία με το Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. Δημόκριτος – Ινστιτούτο

Πληροφορικής και Επικοινωνιών

με τίτλο: «Εξειδίκευση στις Τ.Π.Ε. και Ειδική Αγωγή – Ψυχοπαιδαγωγική της

ένταξης»

Εγκεκριμένο από την τριμελή επιτροπή:

1ος Επιβλέπων: Θεόδωρος Γούπος, Συνεργαζόμενος Ερευνητής, Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. "Δημόκριτος"

2ος Επιβλέπων: Αθανάσιος Βέρδης, Επίκουρος Καθηγητής Ε.Κ.Π.Α.

3ος Επιβλέπων: Λύδια Μίτιτς, Μέλος Ε.Ε.Π., Τμήμα Ελληνικής Φιλολογίας, Δ.Π.Θ.

Κομοτηνή

2021

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Τα τελευταία χρόνια, προβάλλεται η αντίληψη για τη δημιουργία ενός Σχολείου για Όλους που θα συμπεριλαμβάνει θα εντάσσει όλα τα παιδιά και θα μπορεί να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις, τις ειδικές ανάγκες, τις ικανότητες τους, εκτιμώντας και εγκρίνοντας την ανομοιογένεια. Στην ελληνική εκπαίδευση η ένταξη των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες νομοθετήθηκε με το νόμο 2817/2000, ο οποίος προβλέπει τη συνεκπαίδευση των όλων των παιδιών στο γενικό σχολείο μέσω Παράλληλης Στήριξης από ειδικό εκπαιδευτικό στη γενική τάξη.

Σκοπός της έρευνας είναι η διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης του νομού Ροδόπης για την Παράλληλη Στήριξη ως δομή ένταξης των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στο γενικό σχολείο. Το τελικό δείγμα της έρευνας απαρτίστηκε από 100 εκπαιδευτικούς. Τα ευρήματα της έρευνας αναδεικνύουν τη θετική στάση των εκπαιδευτικών για τη φοίτηση των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες με Παράλληλη Στήριξη στη γενική τάξη, τον ορισμό του ειδικού εκπαιδευτικού ως υπεύθυνου για την Παράλληλη Στήριξη και την τροποποίηση του Αναλυτικού Προγράμματος. Όμως, εκφράζουν και τις αμφιβολίες τους για την πρακτική εφαρμογή των αρμοδιοτήτων τους, για την πραγματική συνεργασία μεταξύ τους, τη διάθεση αρκετού χρόνου για την οργάνωση της διδασκαλίας, για την ετοιμότητα τους για την υλοποίηση της Παράλληλης στήριξης λόγω έλλειψης επιμόρφωσης.

Λέξεις κλειδιά: Παράλληλη Στήριξη, παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, συνεκπαίδευση, απόψεις εκπαιδευτικών, γενική τάξη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αγγελίδης, Π. (2011). *Παιδαγωγικές της Συμπερίληψης*. Αθήνα: Διάδραση

Ainscow, M. (2005). Developing inclusive education systems: What are the levers for change? *Journal of Educational Change*, 6, 109-124. Ανακτήθηκε στις 17-3-2021 από τον ιστότοπο https://www.researchgate.net/publication/44838506_Developing_inclusive_education_systems_What_are_the_levers_for_change

Ainscow, M. (2000). Reaching out to all learners. Some opportunities and challenges. In Daniels, Harry (ed). *Special education re-formed. Beyond rhetoric?* Chapter 6: 101-122. Falmer Press. Ανακτήθηκε στις 15-3-2021 από τον ιστότοπο <http://www.leeds.ac.uk/educol/documents/000000435.htm>

Ainscow, M., Booth, T. & Dyson, A. (2004) Understanding and developing inclusive practice in schools: a collaborative action research network. *International Journal of Inclusive Education*, 8(2), 125-140. Ανακτήθηκε στις 13-4-2021 από τον ιστότοπο <https://delta.bipsolutions.com/docstore/pdf/8215.pdf>

Alevriadou, A. & Lang, L. (2011). Active Citizenship & Contexts of Special Education. Education for the inclusion of all students. London: Cice. Ανακτήθηκε στις 3-4-2021 από τον ιστότοπο <http://www.cicea.eu/docs/GUIDELINES/general/guidelines-12.pdf>

Αλευριάδου, Α., Γκιαούρη, Σ. & Παυλίδου, Κ. (2016). *Διαχείριση προκλητικών συμπεριφορών σε άτομα με νοητική αναπηρία*. Αθήνα: Πεδίο.

Angelides, P., Stylianou, T. & Gibbs, P. (2006) Preparing teachers for inclusive education in Cyprus, *Teaching and Teaching Education*, Vol. 22, No. 4, pp. 513-522. Ανακτήθηκε στις 21-3-2021 από τον ιστότοπο

https://www.researchgate.net/publication/223671028_Preparing_teachers_for_inclusive_education_in_Cyprus

Armstrong, D. (2004). Ένταξη, συμμετοχή και δημοκρατία. Στο Ζώνιου-Σιδέρη, Α., Σπανδάγου, Η. (επιμ.), *Εκπαίδευση και τύφλωση. Σύγχρονες τάσεις και προοπτικές*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, σελ.757-69

Ατταλιώτου, Κ. (2014). Παράλληλη Στήριξη-Συνεκπαίδευση: Ένας Θεσμός που Χρειάζεται ο ίδιος Στήριξη, *Θέματα Ειδικής Αγωγής*, τεύχ.63, Νοέμβριος 2013-Ιανουάριος 2014, 100-109.

Avramidis E. & Kalyva E. (2007). The influence of teaching experience and professional development on Greek teachers' attitudes towards inclusion, *European Journal of Needs Education volume 22*, pp 367- 389. Ανακτήθηκε στις 20-4-2021 από τον ιστότοπο https://www.researchgate.net/publication/29811314_The_influence_of_teaching_experience_and_professional_development_on_Greek_teachers'_attitudes_towards_inclusion

Avramidis, E. & Norwich, B. (2002). Teachers' attitudes towards integration/ inclusion: A review of the literature. *European Journal of Special Needs Education*, 17:2, 129-147. Ανακτήθηκε στις 20-4-2021 από τον ιστότοπο <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/08856250210129056?needAccess=true>

Avramidis, E. et al. (2000). A Survey into Mainstream Teachers' Attitudes Towards the Inclusion of Children with Special Educational Needs in the Ordinary School in one Local Education Authority, *Educational Psychology*, 20:2, 191-211. Ανακτήθηκε στις 20-4-2021 από τον ιστότοπο https://www.researchgate.net/publication/242428200_A_Survey_into_Mainstream_Teachers'_Attitudes_Towards_the_Inclusion_of_Children_with_Special_Educational_Needs_in_the_Ordinary_School_in_one_Local_Education_Authority

Barton, L. (2010). Η πολιτική της ένταξης (inclusion). Στο Ζώνιου-Σιδέρη, *Σύγχρονες Ενταξιακές Προσεγγίσεις*. Τόμος Α θεωρία. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, σελ. 53-64.

Basso, D. & McCoy, N. (2009). *The Co-teaching Manual* (4th ed.). Columbia, Sc: Twins Publications.

Βλάχου, Α., Διδασκάλου, Ε., & Παπανάνου, Ι. (2012). Εννοιολογικές προσεγγίσεις της αναπηρίας και οι επιπτώσεις τους στην εκπαίδευση ατόμων με αναπηρία. Στο Α. Ζώνιου-Σιδέρη, Ε. Ντεροπούλου-Ντέρου & Α. Βλάχου-Μπαλαφούτη (Επιμ.), *Αναπηρία και εκπαιδευτική πολιτική* (σσ. 65-89). Αθήνα: Πεδίο.

Βλάχου, Α. & Ζώνιου-Σιδέρη, Α. (2010). Σχολική ένταξη και Συνεργατικές πρακτικές των εκπαιδευτικών Γενικής και Ειδικής Αγωγής, στο *Hellenic Journal of Psychology*, τχ. 7/2, σελ.180-204. Ανακτήθηκε στις 8-4-2021 από τον ιστότοπο https://pseve.org/wp-content/uploads/2018/03/Volume07_Issue2_Vlachou.pdf

Γελαστοπούλου, Μ. (2017). Ο θεσμός της παράλληλης στήριξης στο πλαίσιο της ενταξιακής εκπαίδευσης. Στο Μ. Γελαστοπούλου & Α. Μουταβελής (Επιμ.). *Εκπαιδευτικό υλικό για την παράλληλη στήριξη και την ένταξη μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στο σχολείο* (σελ. 11-42). Αθήνα: Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής. Ανακτήθηκε στις 8-4-2021 από τον ιστότοπο http://iep.edu.gr/images/IEP/EPISTIMONIKI_YPIRESIA/Epist_Monades/A_Kyklos/Proshol_Agogi_nea/2019/ekp_yliko_mathiton_me_anapiria.pdf

Γεωργιάδη, Μ., Κουρκούτας, Η., & Καλυβά, Ε. (2007). Η συνεκπαίδευση (inclusion) στην Ευρώπη, εισαγωγή στο συνέδριο: *Η Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση και οι Προκλήσεις της Εποχής μας*, Ιωάννινα. Ανακτήθηκε στις 2-4-2021 από τον ιστότοπο <https://www.specialeducation.gr/frontend/article.php?aid=273&cid=65>

Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2008). *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*.
Αθήνα: Μεταίχμιο.

Cole C., Waldron N., & Majd M. (2004). Academic progress of students across inclusive and traditional settings. *Mental Retardation*, 42: 136–144. Ανακτήθηκε στις 15-4-2021 από τον ιστότοπο
https://www.researchgate.net/publication/8677679_Academic_Progress_of_Students_Across_Inclusive_and_Traditional_Settings

Corbett, J. (2001). Teaching approaches which support inclusive education: a connective pedagogy. *British Journal of Special Education*, (28)2, 55-59.
Ανακτήθηκε στις 13-4-2021 από τον ιστότοπο
https://www.researchgate.net/publication/229813601_Teaching_approaches_which_support_inclusive_education_A_connective_pedagogy

Croteau, J. (2000). Co-teaching: A model for school accountability and quality teacher education. *Florida Association for Staff Development*, 9(2), 14-19.
Ανακτήθηκε στις 1-4-2021 από τον ιστότοπο
http://www.leg.state.fl.us/Statutes/index.cfm?App_mode=Display_Statute&URL=1000-1099/1012/Sections/1012.98.html

deBoer, A., Timmerman, M.E., Pijl, S. J., & Minnaert, A. (2012). The psychometric evaluation of a questionnaire to measure attitudes towards inclusive education. *European Journal of Psychology of Education* 24(7): 573-589. Ανακτήθηκε στις 21-3-2021 από τον ιστότοπο
https://www.researchgate.net/publication/256844315_The_psychometric_evaluation_of_a_questionnaire_to_measure_attitudes_towards_inclusive_education

Δελλασούδας, Λ. (2006). *Σχολική ένταξη μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες: από τη θεωρία στην πράξη: σύγχρονες τάσεις για τη γενική εκπαίδευση, την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση, το καθεστώς της ειδικής αγωγής στην*

Ελλάδα, τις πρακτικές σχολικής ένταξης. Αθήνα: Φιλοσοφική Σχολή
Πανεπιστημίου Αθηνών.

Διεθνής Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με

Αναπηρία του Ο.Η.Ε. Ανακτήθηκε στις 10-3-2021 από τον ιστότοπο

<https://www.esamea.gr/about-us/welcome-note/86-legal-framework/symbasi/547-symbasi-oie-gia-ta-dikaiomata-ton-atomon-me-anapiria>

Dieker, L. A. (2001). What are the characteristics of effective and high school co-taught teams for students with disabilities? *Preventing School Failure*, 46, 14-23.

Ανακτήθηκε στις 1-4-2021 από τον ιστότοπο

https://www.researchgate.net/publication/247524450_What_Are_the_Characteristics_of_Effective_Middle_and_High_School_Co-Taught_Teams_for_Students_With_Disabilities

Drietz, A. G. (2003). How students on individual education plans perceive team teaching. *Masters Abstracts International*, 41 (06), 1580. Ανακτήθηκε στις 15-4-2021 από τον ιστότοπο

https://www.researchgate.net/publication/34744588_How_students_on_individual_education_plans_perceive_team_teaching

Ειδική Αγωγή στην Ευρώπη: Πολιτικές και Πρακτικές Συνεκπαίδευσης (ένταξης).

(2003). Ανακτήθηκε στις 2-4-2021 από το ιστότοπο https://www.european-agency.org/sites/default/files/special-needs-education-in-europe_sne_europe_el.pdf

Farell, P. (2000). The impact of research on developments in inclusive education.

International Journal of Inclusive Education. 4(2), 153-162. Ανακτήθηκε στις 5-3-2021 από τον ιστότοπο

https://www.researchgate.net/publication/248988387_The_impact_of_research_on_developments_in_inclusive_education

Φίλιας, Β. (1996). *Εισαγωγή στη Μεθοδολογία και τις Τεχνικές των Κοινωνικών Ερευνών*. Αθήνα: Gutenberg.

Florian, L. (2015). Conceptualising Inclusive Pedagogy: The Inclusive Pedagogical Approach in Action. Στο J. Deppeler, T. Loreman, R. Smith & L. Florian (Eds.), *Inclusive Pedagogy Across the Curriculum, International Perspectives on Inclusive Education*, 7 (pp.11-24). Emerald Group Publishing Limited. Ανακτήθηκε στις 17-3-2021 από τον ιστότοπο https://www.pure.ed.ac.uk/ws/portalfiles/portal/22818553/Conceptualising_inclusive_pedagogy.pdf

Friend, M. & Bursuck, W. D. (2012). *Including students with special needs: A practical guide for classroom teachers* (6th ed.) Upper Saddle River, NJ: Pearson Education Inc.

Friend, M. D. & Bursuck, W. D. (2009). *Including students with special needs: A practical guide for classroom teachers* (5th ed.). Columbus, OH: Merrill.

Friend, M. & Cook, L. (2013). *Interactions Collaboration skills for school professionals*. Boston, Pearson.

Friend, M. & Cook, L. (2012). *Interactions: Collaboration skills for school professionals* (7th) Boston: Allyn and Bacon.

Friend, M., Cook, L., Hurley-Chamberlain., D., & C. Shamberger. (2010). Co - teaching: An illustration of the complexity of collaboration in special education. *Journal of Educational and Psychological Consultation*, 20: 9-27. Ανακτήθηκε στις 15-4-2021 από τον ιστότοπο https://www.researchgate.net/publication/232948245_Co-Teaching_An_Illustration_of_the_Complexity_of_Collaboration_in_Special_Education

Gerber, P.J., & Popp, P.A. (2000). Making collaborative teaching more effective for academically able students: Recommendations for implementation and training. *Learning Disability Quarterly*, 23(3), 229-236. Ανακτήθηκε στις 13-4-2021 από τον ιστότοπο <https://www.jstor.org/stable/1511166?seq=1>

Hammond, H. & Ingalls, L. , (2003). Teachers' Attitudes Toward Inclusion: Survey Results from Elementary School Teachers in Three Southwestern Rural School Districts. *Rural Special Education Quarterly*, 22 (2), 24-30. Ανακτήθηκε στις 21-3-2021 από τον ιστότοπο https://www.researchgate.net/publication/281297856_Teachers'_Attitudes_toward_Inclusion_Survey_Results_from_Elementary_School_Teachers_in_Three_Southwestern_Rural_School_DistrictsH

Ημέλλου, Ό. (2011). Ένταξη και ισότιμη συνεκπαίδευση μαθητών με δυσκολίες μάθησης στο γενικό σχολείο. Στο: ΑΛΕΒΙΖΟΣ, Γ., ΒΛΑΧΟΥ, Α., ΓΕΝΑ, Α., ΠΟΛΥΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΥ, Σ., ΜΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ, Σ., ΧΑΡΟΥΠΙΑΣ, Α. & ΧΙΟΥΡΕΑ, ΟΥ. (επιμ.). *Εξειδικευμένη Εκπαιδευτική Υποστήριξη για ένταξη μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες*, σ.28-54. ΥΠΔΒΜΘ-ΕΥΕ. Ανακτήθηκε στις 27-3-2021 από τον ιστότοπο http://www.iep.edu.gr/docs/pdf/%CE%95%CE%9E%CE%95%CE%99%CE%94%CE%99%CE%9A%CE%95%CE%A5%CE%9C%CE%95%CE%9D%CE%97_%CE%95%CE%9A%CE%A0%CE%91%CE%99%CE%94%CE%95%CE%A5%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%97_%CE%A5%CE%A0%CE%9F%CE%A3%CE%A4%CE%97%CE%A1%CE%99%CE%9E%CE%97.pdf

Ημέλλου, Ό. (2003). *Ήπιες δυσκολίες μάθησης: Προσεγγίσεις στο γενικό σχολείο*. Αθήνα: Ατραπός

Juvonen, J. & Bear, G., (1992). Social adjustment of children with and without learning disabilities in integrated classrooms. *Journal of Educational Psychology*, 84(3), 322-330. Ανακτήθηκε στις 15-4-2021 από τον ιστότοπο <https://psycnet.apa.org/record/1993-03552-001>

IDOL L., 2006, Towards Inclusion of Special Education Students in General Education: A Program Evaluation of Eight Schools. Remedial and Special Education, 27(2), 77-94. Ανακτήθηκε στις 15-3-2021 από τον ιστότοπο https://www.researchgate.net/publication/258183289_Toward_Inclusion_of_Special_Education_Students_in_General_Education_A_Program_Evaluation_of_Eight_Schools

Katz, J. & Mirenda, P. (2002). Including students with developmental disabilities in General Classrooms: Educational benefits. *International Journal of Special Education*, 7(2): 14-24. Ανακτήθηκε στις 15-4-2021 από τον ιστότοπο https://www.researchgate.net/publication/287680523_Including_students_with_developmental_disabilities_in_general_education_classrooms_Educational_benefits

Keefe, B. & Moore, V. (2004). The Challenge of Co-Teaching in Inclusive Classrooms at the High School Level: What the Teachers Told Us, *American Secondary Education* v32 n3 p77-88 Ανακτήθηκε στις 15-4-2021 από τον ιστότοπο https://www.researchgate.net/publication/234653080_The_Challenge_of_Co-Teaching_in_Inclusive_Classrooms_at_the_High_School_Level_What_the_Teachers_Told_Us

King – Sears, M. & Browman – Kruhm, M. (2010). Attending to specialized reading instruction for adolescents with mild disabilities. *Teaching Exceptional Children*, 42(4), 30-40. Ανακτήθηκε στις 20-4-2021 από τον ιστότοπο https://www.researchgate.net/publication/299373462_Attending_to_Specialized_Reading_Instruction_for_Adolescents_with_Mild_Disabilities

Κόμπος, Χ., (1992). *Ο Θεσμός της Ένταξης των Παιδιών με Ειδικές Ανάγκες στα Δημοτικά Σχολεία και οι Υποχρεώσεις της Κοινωνίας και του Κράτους*, Αθήνα: «Βιβλία για όλους».

Κουντουριώτου Π. Δημακοπούλου Μ. Πολυχρονοπούλου Σ. Στάσεις εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης απέναντι στο δικαίωμα των μαθητών με ε.ε.α. στη συνεκπαίδευση. Αθήνα: 2016 4^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης ανακτήθηκε στις 17-4-2021 από τον ιστότοπο:

<https://eproceedings.epublishing.ekt.gr/index.php/edusc/article/view/198>

Λαμπροπούλου, Β. (1997). Οι απόψεις και οι εμπειρίες των κωφών μαθητών από τη φοίτησή τους σε σχολεία ειδικής και γενικής εκπαίδευσης. *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, 93, 60-69. Ανακτήθηκε στις 3-4-2021 από τον ιστότοπο

<https://catalogue.libver.gr/webopac/FullBB.csp?>

[ExtraInfo=LinkFromFullBB&SearchTerm1=***N.1.32372&SearchT1=%CE%93%CF%85%CE%BD%CE%B1%CE%AF%CE%BA%CE%B1&Index1=1*Uindex11&ItemNr=1&Database=1&SearchMethod=Find_1&OpacLanguage=gre&Profile=Profile6&EncodedRequest=*5F*FB*C1*5D*E4*F7*BF*60G*C2*A6*5E*92*FB*ADP&PageType=FullBB&PreviousList=FullBB&NumberToRetrieve=50&WebAction=ShowFullBB&RecordNumber=1&StartValue=1&SaveListInfo=General_1693764_Dummy](https://catalogue.libver.gr/webopac/FullBB.csp?ExtraInfo=LinkFromFullBB&SearchTerm1=***N.1.32372&SearchT1=%CE%93%CF%85%CE%BD%CE%B1%CE%AF%CE%BA%CE%B1&Index1=1*Uindex11&ItemNr=1&Database=1&SearchMethod=Find_1&OpacLanguage=gre&Profile=Profile6&EncodedRequest=*5F*FB*C1*5D*E4*F7*BF*60G*C2*A6*5E*92*FB*ADP&PageType=FullBB&PreviousList=FullBB&NumberToRetrieve=50&WebAction=ShowFullBB&RecordNumber=1&StartValue=1&SaveListInfo=General_1693764_Dummy)

Λαμπροπούλου, Β. – Παντελιάδου, Σ. (2005). *Η Ειδική Αγωγή στην Ελλάδα - Κριτική Θεώρηση*. Ανακτήθηκε στις 3-4-2021 από τον ιστότοπο <https://www.scribd.com/doc/292048283/%CE%9B%CE%B1%CE%BC%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%80%CE%BF%CF%8D%CE%BB%CE%BF%CF%85-%CE%92%CE%B5%CE%BD%CE%AD%CF%84%CF%84%CE%B1-%CE%A0%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%B5%CE%BB%CE%B9%CE%AC%CE%B4%CE%BF%CF%85-%CE%A3%CE%BF%CF%85%CE%B6%CE%AC%CE%BD%CE%B1-%CE%97-%CE%95%CE%B9%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%91%CE%B3%CF%89%CE%B3%CE%AE-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1-%CE%9A%CF%81%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B8%CE%B5%CF%8E%CF%81%CE%B7%CF%83%CE%B7-%CE%AC%CF%81%CE%B8%CF%81%CE%BF>

Magiera, K., & Zigmond, N. (2005). Co -Teaching in Middle School Classrooms Under Routine Conditions: Does the Instructional Experience Differ for Students with

Disabilities in Co-Taught and Solo-Taught Classes? *Learning Disabilities Research and Practice*, 20(2), 79-85. Ανακτήθηκε στις 15-4-2021 από τον ιστότοπο https://www.researchgate.net/publication/227662646_Co-Teaching_in_Middle_School_Classrooms_Under_Routine_Conditions_Does_the_Instructional_Experience_Differ_for_Students_with_Disabilities_in_Co-Taught_and_Solo-Taught_Classes

Μάλαμα, Β. (2013). Μεθοδολογικά και Πρακτικά Ζητήματα που αφορούν το θεσμό της Παράλληλης Στήριξης. *Ημερίδα: «Η ειδική αγωγή και η εκπαίδευση των παιδιών με σύνθετες δυσκολίες. Προτάσεις για την υποστήριξη της ένταξης στη σχολική κοινότητα»* (35-47). Καλαμάτα. Ανακτήθηκε στις 1-3-2021 http://dipe.mes.sch.gr/index_htm_files/praktika_imeridas_eid_agogis_2013.pdf

Mastropieri, M. A., Scruggs, T. E., Graetz, J., Norland, J., Gardizi, J., & McDuffie, K. (2005). Case studies in co-teaching in the content areas: successes, failures and challenges. *Intervention in School and Clinic*, 40, 260-270. Ανακτήθηκε στις 20-4-2021 από τον ιστότοπο http://rebelinduction.faculty.unlv.edu//Inclusive_Strategies_files/Case%20Studies%20in%20Co-Teaching.pdf

Ματσίκας, Δ. Ζαχαράκη, Χ. & Ζερβού, Κ. (2014). Σύμπραξη Μαθητών Γενικής Εκπαίδευσης με Μαθητές Ειδικής Αγωγής-Ένα παράδειγμα Ψυχοκοινωνικής Παρέμβασης για την Καλλιέργεια Ενός Μοντέλου Συνεκπαίδευσης, *Θέματα Ειδικής Αγωγής*, Νοέμβριος 2013-Ιανουάριος 2014, 69-78.

Μαυροπαλιάς, Τ. (2013). *Αξιολόγηση του προγράμματος της Παράλληλης Στήριξης*, Διδακτορική διατριβή. Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, Παιδαγωγική Σχολή Φλώρινας. Ανακτήθηκε στις 20-4-2021 από τον ιστότοπο <https://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/30262#page/1/mode/2up>

McDonnell, J., Thorson, N., Disher, S., Mathot - Buckner, C, Mendel, J., & Ray, L (2003). The achievement of students with developmental disabilities and their

peers without disabilities in inclusive settings: An exploratory study. *Education and Treatment of Children*, 26: 224-236. Ανακτήθηκε στις 15-4-2021 από τον ιστότοπο <https://www.jstor.org/stable/42899751?refreqid=excelsior%3A746cb4c600efdf6f3fbc7786e0f0e677&seq=1>

McLaughlin, M. J. (2002). Examining special and general education collaborative practices in exemplary schools. *Journal of Educational and Psychological Consultation*, 13(4), 279-283. Ανακτήθηκε στις 4-4-2021 από τον ιστότοπο <https://www.researchgate.net/search/Search.html?type=publication&query=Examining%20special%20and%20general%20education%20collaborative%20practices%20in%20exemplary%20schools>

Μιχαηλίδης Κ., (2009). *Συνεκπαίδευση και αναπηρία. Θεωρητική και εμπειρική προσέγγιση*, Εκδόσεις Παπασωτηρίου, Αθήνα.

Μπάρδης, Π. (1997). Η ενσωμάτωση των παιδιών με ειδικές ανάγκες: Περιεχόμενο και φιλοσοφία της ενσωμάτωσης. Στο Μ. Καΐλα, Ν. Πολεμικός, & Γ. Φιλίππου, (Επιμ.). *Άτομα με ειδικές ανάγκες*. Τόμος Β΄, σσ. 740-742. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Μπέση, Μ. & Στράτη, Π. (2015). Ο Ρόλος και τα Καθήκοντα του Εκπ/κού της Παράλληλης Στήριξης στο Σύγχρονο Νηπιαγωγείο. *Θέματα Ειδικής Αγωγής*, τεύχ. 80. Φεβρουάριος – Απρίλιος, 2018. 63-71.

Murawski, W. W. (2009). *Collaborative teaching in secondary schools: Making the co-teaching marriage work*. Thousand Oaks, CA: SAGE Company.

Murawski, W. W., & Dieker, L. A. (2008), 50 ways to keep your co-teacher: Strategies for before, during, and after co-teaching. *Teaching Exceptional Children*, 40(4), 40-48. Ανακτήθηκε στις 20-4-2021 από τον ιστότοπο <https://www.csun.edu/sites/default/files/50-Ways-Keep-Your-Co-Teacher.pdf>

- Murawski, W. W., Hughes, C. E., (2009). *Response to intervention, and co-teaching: A logical combination for successful systemic change. Preventing School Failure*, 53(4), 267-277. Ανακτήθηκε στις 15-4-2021 από τον ιστότοπο <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.3200/PSFL.53.4.267-277?needAccess=true>
- Νάνου, Α. & Πατσιδίου, Μ. (2016). Αναζητώντας τα Χαρακτηριστικά Ενός Αποτελεσματικού Μοντέλου Εκπαίδευσης σε «Ένα Σχολείο για Όλους». *Θέματα Ειδικής Αγωγής*, τεύχ. 78. Αύγουστος-Οκτώβριος, 2017, 21-27.
- Ν. 1143/31-03-1981- Φ.Ε.Κ. 80/Τ.Α.' /, «Περί ειδικής αγωγής, ειδικής επαγγελματικής εκπαίδευσης, απασχολήσεως και κοινωνικής μερίμνης των αποκλινόντων εκ του φυσιολογικού ατόμων και άλλων τινών εκπαιδευτικών διατάξεων».
- Ν. 1566/30.9.1985-ΦΕΚ 167, τ. Α, κεφ. Ι, άρθρα 32-36: «Δομή και λειτουργία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης».
- Ν. 2817/2000-ΦΕΚ. 78 – Α- 14.03.2000, «Εκπαίδευση των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και άλλες διατάξεις».
- Ν. 3699/2008-ΦΕΚ.199-Α-2.10.2008, «Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση ατόμων με αναπηρία ή με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες».
- Noell, W. (1999). Efficient and effective formats for collaborative consultation. *Journal of Educational & Psychological Consultation*, 10(2), 173-185. Ανακτήθηκε στις 10-4-2021 από τον ιστότοπο https://www.researchgate.net/publication/336954873_Examining_Special_and_General_Education_Collaborative_Practices_in_Exemplary_Schools
- Norwich, B., (2000). Inclusion in education: From concepts, values and critique to practice. Στο: in H. Daniels, *Special Education re-formed. Beyond rhetoric*. London:

Falmer Press, pp. 5-30. Ανακτήθηκε στις 2-4-2021 από τον ιστότοπο

<https://scholar.google.gr/scholar?hl=el&q=Inclusion+in+Education+From+Concepts%2C+Values+and+Critique+to+Practice%2C&btnG>

Ντεροπούλου-Ντέρου, Ε. (2012). Αποτίμηση της πορείας των νομοθετικών αλλαγών τριάντα χρόνια μετά την ψήφιση του πρώτου νόμου για την ειδική αγωγή στην Ελλάδα. Στο Α. Ζώνιου-Σιδέρη, Α. Ντεροπούλου-Ντέρου & Α. Βλάχου-Μπαλαφούτη (Επιμ.), *Αναπηρία και Εκπαιδευτική πολιτική* (σσ. 123-151). Αθήνα: Πεδίο.

Παντελιάδου, Σ., & Πατσιοδήμου, Α., (2000): *Στάσεις και απόψεις των εκπαιδευτικών για την επιμόρφωση στην Ειδική Αγωγή*. Θεσσαλονίκη: ΥΠΕΠΘ, Β' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης, Κέντρο εκπαιδευτικής Έρευνας.

Παντελιάδου Σ., Παπανικολάου Γ., Γιαζιτζίδου, Σ. (2014). Η εμπειρία της Παράλληλης Στήριξης: απόψεις εκπαιδευτικών γενικής και ειδικής αγωγής. Π. Γεωργογιάννης: Κοινωνική Παιδαγωγική, Διαπολιτισμικότητα και Ειδική Αγωγή. *Πρακτικά 18ου Διεθνούς Συνεδρίου*, (II). Πάτρα. Ανακτήθηκε στις 20-4-2021 από τον ιστότοπο https://www.researchgate.net/profile/Sophia_Giazitzidou/publication/304705944_Experience_of_Parallel_Support_Special_and_General_Teachers'_Views/links/5777b9f108ae4645d6100906/Experience-of-Parallel-Support-Special-and-General-Teachers-Views.pdf

Πολυχρονοπούλου, Σ. (1999). Η εκπαιδευτική και κοινωνική πολιτική του Υπουργείου Παιδείας για την παροχή υπηρεσιών ειδικής αγωγής σε παιδιά με ειδικές ανάγκες. Προτάσεις για την εφαρμογή της σχολικής ενσωμάτωσης. *Νέα Παιδεία*, 90, 87 - 103. Ανακτήθηκε στις 20-3-2021 από τον ιστότοπο http://gym-magoul.att.sch.gr/library/services/catalogue/nea_paideia.htm

- Pugach, M. C., & Warger, C. L. (2001). Curriculum matters: Raising expectations for students with disabilities. *Remedial and Special Education*, 22: 194-196.
Ανακτήθηκε στις 15-4-2021 από τον ιστότοπο
https://www.researchgate.net/publication/234672667_Curriculum_Matters_Raising_Expectations_for_Students_with_Disabilities
- Roth, W., M. & Tobin, K. (2004). Co-teaching: From praxis to theory. *Teachers and Teaching: Theory and Practice*, 10(2), 161-180. Ανακτήθηκε στις 4-4-2021 από τον ιστότοπο <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/0954025032000188017>
- Salend, S. (2001). *Creating inclusive classrooms: effective and reflective practices*. Upper Saddle River, New Jersey: Prentice-Hall, Inc. Ανακτήθηκε στις 15-4-2021 από τον ιστότοπο
https://www.researchgate.net/publication/268504818_Creating_Inclusive_Classrooms_Effective_and_Reflective_Practices
- Sayed, Y. (2003). Educational exclusion and inclusion: Key debates and issues. *Perspectives in Education* 21(3): 1-12. Ανακτήθηκε στις 17-3-2021 από τον ιστότοπο
https://www.researchgate.net/publication/296949829_Educational_exclusion_and_inclusion_Key_debates_and_issues
- Schwab, S. (2015a). Evaluation of a short-version of the Illinois loneliness and social satisfaction scale in a sample of students with special educational needs – An empirical study with primary and secondary students in Austria. *British Journal of Special Education*. Ανακτήθηκε στις 15-4-2021 από τον ιστότοπο
<https://nasenjournals.onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/1467-8578.12089>
- Scruggs, T. E. , Mastropieri, M. A., & McDuffie, K. A. (2007). Co-teaching in inclusive classrooms: A metasynthesis of qualitative research. *Exceptional Children*, 73, 392-416. Ανακτήθηκε στις 1-4-2021 από τον ιστότοπο

[https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?](https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.469.8477&rep=rep1&type=pdf)

[doi=10.1.1.469.8477&rep=rep1&type=pdf](https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.469.8477&rep=rep1&type=pdf)

Sebba, J., & Ainscow, M. (1996). International developments in inclusive schooling: Mapping the issues. *Cambridge Journal of education*, 26, 5-18. Ανακτήθηκε στις 21-3-2021 από τον ιστότοπο

https://www.researchgate.net/publication/248999117_International_Developments_in_Inclusive_Schooling_mapping_the_issues

Sileo, J.M, & Garderen, D. (2010). Creating Optimal Opportunities to Learn Mathematics: Blending Co-Teaching Structures With Research-Based Practices. *Teaching Exceptional Children*, v. 42(3), p.p. 14-21. Ανακτήθηκε στις 10-3-2021 από τον ιστότοπο

https://www.researchgate.net/publication/234647315_Creating_Optimal_Opportunities_to_Learn_Mathematics_Blending_Co-Teaching_Structures_with_Research-Based_Practices

Slee, R. (2004). Ενταξιακή εκπαίδευση και εκπαιδευτική μεταρρύθμιση στη νέα εποχή. Στο Ζώνιου-Σιδέρη, Α., Σπανδάγου, Η., (επιμ.), *Εκπαίδευση και τύφλωση. Σύγχρονες τάσεις και προοπτικές*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, σελ.40-56.

Σούλης Σ.Γ., (2002). *Παιδαγωγική της ένταξης: Από το «Σχολείο του Διαχωρισμού» σε ένα «Σχολείο για Όλους»*, Τόμος Α΄. Αθήνα: Τυπωθήτω

Σούλης Σ. Γ., (2008). *Ένα σχολείο για όλους: από την έρευνα στην πράξη-παιδαγωγική της ένταξης*. Τόμος Β΄. Αθήνα: Gutenberg

Στασινός Δ. (1991). *Η ειδική εκπαίδευση στην Ελλάδα. Αντιλήψεις, θεσμοί και πρακτικές. Κράτος και ιδιωτική πρωτοβουλία 1906-1989*. Αθήνα: Gutenberg.

Strogilos, V., & Tragoulia, E. (2013). Inclusive and collaborative practices in co-taught classrooms: Roles and responsibilities for teachers and parents. *Teaching and*

Teacher Education, 35, 81-91. Ανακτήθηκε στις 30-3-2021 από τον ιστότοπο https://www.researchgate.net/publication/249653670_Inclusive_and_collaborative_practices_in_cot_aught_classrooms_Roles_and_responsibilities_for_teachers_and_parents

Symeonidou, S. & Phtiaka, H. (2014). My colleagues wear blinkers...If they were trained, they would understand better. Reflections on the teacher education on inclusion in Cyprus. *Journal of Research in Special Educational Needs*, v. 14(2), p.p. 110-119. Ανακτήθηκε στις 18-3-2021 από τον ιστότοπο https://www.researchgate.net/publication/261720517_'My_colleagues_wear_blinkers_If_they_were_trained_they_would_understand_better'_Reflections_on_teacher_education_on_inclusion_in_Cyprus

Τάφα, Ε., (1998). *Συνεκπαίδευση παιδιών με και χωρίς προβλήματα μάθησης*. Αθήνα: Ελληνικά γράμματα.

Τσιναρέλης, Γ. (1993). *Η ένταξη των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Μύθοι και πραγματικότητα, Επειδή η διαφορά είναι δικαίωμα*, 46-47, 18-29.

UNESCO, (2009). Policy Guidelines on Inclusion in Education. France: *United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization*. Ανακτήθηκε στις 17-3-2021 από τον ιστότοπο http://www.ibe.unesco.org/fileadmin/user_upload/Policy_Dialogue/48th_ICE/IE_policy_guidelines_draft.pdf

UNESCO (1994) The Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education. Paris, *UNESCO. Ministry of Education, Spain*.

Unianu, E. M. (2011). Teachers' attitudes towards inclusive education. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 33(2012): 900 – 904. Ανακτήθηκε στις 15-4-2021 από τον ιστότοπο

https://www.researchgate.net/publication/271881018_Teachers'_attitudes_towards_inclusive_education

Villa, R. A. , Thousand, J. S., & Nevin, A. I. (2008). *A guide to co-teaching: Practical tips for facilitating student learning* (2nd end). Thousand Oaks, CA: Corwin Press.

Vislie, L. (2003). From Integration to Inclusion: Focusing Global Trends and Changes in the Western European Societies. *European Journal of Special Needs Education* 18 (1): 17-35. Ανακτήθηκε στις 17-3-2021 από τον ιστότοπο <https://www.uio.no/studier/emner/uv/isp/SNE4110/h06/undervisningsmateriale/Vislie%20From%20education%202003-1.pdf>

Vlachou, A., (2004). Education and inclusive policy-making: implications for research and practice. *International Journal of Inclusive Education*, (8)1, 3-21. Ανακτήθηκε στις 13-4-2021 από τον ιστότοπο https://www.researchgate.net/publication/236159159_18_Vlachou_A_2004_Education_and_inclusive_policy-making_implications_for_research_and_practice_International_Journal_of_Inclusive_Education_81_3-21

Walther-Thomas, C. (1997). Co-Teaching Experiences: The Benefits and Problems that Teachers and Principals Report over time. *Journal of Learning Disabilities*, 30, pp.395-407. Ανακτήθηκε στις 13-4-2021 από τον ιστότοπο <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.953.4007&rep=rep1&type=pdf>

Χαρούπιας, Α. (2011). Αλγόριθμος και ενέργειες διασφάλισης τη ποιότητας των υπηρεσιών συνεκπαίδευσης-παράλληλης στήριξης μαθητή με αναπηρία και/ή εκπαιδευτικές ανάγκες στη συνηθισμένη τάξη. Στο: ΑΛΕΒΙΖΟΣ, Γ., ΒΛΑΧΟΥ, Α., ΓΕΝΑ, Α., ΠΟΛΥΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΥ, Σ., ΜΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ, Σ., ΧΑΡΟΥΠΙΑΣ, Α. & ΧΙΟΥΡΕΑ, ΟΥ. (επιμ.). *Εξειδικευμένη Εκπαιδευτική Υποστήριξη για ένταξη μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες*, σ.55-74. ΥΠΔΒΜΘ-

ΕΥΕ. Ανακτήθηκε στις 27-3-2021 από τον ιστότοπο

http://www.iep.edu.gr/docs/pdf/%CE%95%CE%9E%CE%95%CE%99%CE%94%CE%99%CE%9A%CE%95%CE%A5%CE%9C%CE%95%CE%9D%CE%97_%CE%95%CE%9A%CE%A0%CE%91%CE%99%CE%94%CE%95%CE%A5%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%97_%CE%A5%CE%A0%CE%9F%CE%A3%CE%A4%CE%97%CE%A1%CE%99%CE%9E%CE%97.pdf

Χαρούπιας, Α., (2005). *Διαδικασίες ίδρυσης και πρώτης λειτουργίας Τμήματος*

Ένταξης. Ανακτήθηκε στις 15-3-2021 από τον ιστότοπο

https://www.pess.gr/attachments/article/119/Charoupias_Protasi_TE.pdf

Χαρούπιας Α., 2003, Η ισότιμη συνεκπαίδευση (inclusion), Υπουργείο Παιδείας και Συγγραφείς για την ελληνική γλώσσα σε όλο τον κόσμο. Ανακτήθηκε στις 17-3-2021 από τον ιστότοπο

http://imm.demokritos.gr/epeaek/library_attach/20041261621220.charoupiaspart_2-1.pdf

Χατζηχρήστου, Χ. (2004). *Εισαγωγή στη σχολική Ψυχολογία*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Zoniou-Sideri, A. and Vlachou, A. (2006). Greek teachers' belief system about disability and inclusion Education. *International journal of Inclusive Education*, (10)4-5, 379-394. Ανακτήθηκε στις 10-4-2021 από τον ιστότοπο

https://www.researchgate.net/publication/236159187_13_Zoniou-Sideri_A_Vlachou_A_2006_Greek_teachers'_belief_systems_about_disability_and_inclusive_education_International_Journal_of_Inclusive_Education_1045_379-394

Ζώνιου-Σιδέρη, Α.(2010): Η αναγκαιότητα της ένταξης: προβληματισμοί και προοπτικές», στο *Σύγχρονες Ένταξιακές Προσεγγίσεις*. Τόμος Α Θεωρία. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Ζώνιου-Σιδέρη, Α. (1998): *Οι ανάπηροι και η εκπαίδευση τους*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.